

Kennisinventarisatie strategische Klimaatbuffer Afsluitdijk

Januari 2014

Contacten

Wouter van der Heij, de Waddenvereniging, vanderheij@waddenvereniging.nl, t. 0517 493 634, t. 06 1222 4814

1. Korte beschrijving

De Afsluitdijk is toe aan een flinke opknapbeurt. In 2006 is de Afsluitdijk getoetst aan de norm voor waterveiligheid. Toen bleek dat er verbeteringen nodig zijn om het achterland ook in de toekomst veilig te houden.

Afgelopen jaren is er gedacht over de manier waarop de Afsluitdijk in de toekomst de veiligheid kan blijven garanderen die het nu biedt. Rond 2009-2010 leken de plannen veelbelovend. De Afsluitdijk is natuurlijk een icoon voor waterbouwend Nederland en een opknapbeurt kan goede perspectieven bieden voor duurzaam watermanagement. Duurzaam met technische renovatie, maar ook ruimte voor natuur, recreatie en mogelijkheden voor het opwekken van duurzame energie. Een goed project om het gedachtegoed van de Natuurlijke Klimaatbuffers ook daar te laten landen. Een strategische lobby was nodig om niet terug te vallen in de klassieke dijkenbouw. De Waddenvereniging heeft energie gezet op lobby in de Structuurvisie 'Toekomst Afsluitdijk' van de overheid.

Inmiddels is op het budget gekort en door het Rijk gekozen voor een overslagbestendige dijk. Bij zeer uitzonderlijke stormen kan zeewater over de dijk slaan. De dijk wordt over de hele lengte versterkt met een sterkere toplaag. Ook worden de spui- en schutsluizen versterkt. Met deze verbeteringen biedt de Afsluitdijk tot halverwege deze eeuw bescherming tegen hoogwater.

Rijkswaterstaat realiseert deze werkzaamheden in samenwerking met de provincies Fryslân en Noord-Holland, en met de gemeenten Sudwest Fryslân, Hollands Kroon en Harlingen. Het Rijk is verantwoordelijk voor het versterken van de veiligheid en vergroting van de afvoercapaciteit. De regio is verantwoordelijk voor de ambities op het gebied van duurzame energie, ecologie, recreatie en toerisme en ruimtelijke kwaliteit. In 2015 wordt gestart met de maatregelen om de Afsluitdijk te versterken.

2. Geplande maatregelen en resultaten

De lobby van de Waddenvereniging heeft ertoe geleid dat de gedachte van de Natuurlijke Klimaatbuffers voor een deel is opgenomen in de Structuurvisie 'Toekomst Afsluitdijk'. In deze Structuurvisie van het rijk worden verschillende alternatieven beschreven. Ook wordt hier gesproken over ruimte voor zoet-zoutovergang en vispasseerbaarheid en ruimte voor natuurvriendelijke oevers aan de koppen van de Afsluitdijk. Van juni 2010 t/m december 2011 is door de Waddenvereniging ingezet op beleid beïnvloeding op de plannen van het rijk.

De volgende fases zijn doorlopen:

- Fase 1. De Waddenvereniging en de Vereniging tot Behoud van het IJsselmeer (VBIJ) hebben verschillende natuurorganisaties uitgenodigd om mee te denken met een toekomstperspectief en gedeelde visie, als tegengeluid tegen versobering van de plannen rondom de Afsluitdijk. In november 2010 heeft dat tot publicatie van een streefbeeld geleid: 'Afsluitdijk Natuurlijk Veilig'. In januari 2011 is dit boekje

gepresenteerd aan Annemiek Nijhof, de toenmalige Directeur Generaal Water van het Ministerie van Infrastructuur en Milieu. Het boekje is verder breed verspreid tussen inhoudelijke doelgroepen en tevens gestuurd naar fracties van de Tweede Kamer.

Fase 2.a. In december 2010 is een 'Schetsschuit' georganiseerd om de plannen uit de publicatie concreet te maken. De Waddenvereniging deed dit in samenwerking met o.a. Dienst Landelijk Gebied en het Deltaprogramma Waddenzee. De verantwoordelijke ambtenaren voor de Rijksstructuur Visie Afsluitdijk waren aanwezig.

Fase 2.b. In februari 2011 zijn het VBIJ en de Waddenvereniging benaderd door 'Projectgroep toekomst Afsluitdijk' om de zogenoemde natuurambitie in de Rijksstructuurvisie Afsluitdijk verder in te vullen. Op aandringen van de Waddenvereniging is dit gedaan in een bredere groep natuurorganisaties onder aanvoering van het Programma Rijke Waddenzee.

Ondertussen presenteerde in mei 2011 de Adviescommissie Afsluitdijk (Nijpels) haar advies. De inhoud van het advies was wat natuurambitie betreft bijzonder teleurstellend en de Waddenvereniging heeft dit in landelijke media laten landen.

Fase 3. In juli 2011 is de Rijksstructuur Visie verschenen. De natuurambitie zoals vormgegeven door de natuurorganisaties waren slechts ten dele terug te vinden. Daarom is een brief gestuurd namens deze organisaties aan de Staatssecretaris van I&M. Hierin werd aangegeven teleurgesteld te zijn over de sobere natuurambitie. De inhoud van deze brief is tevens gecommuniceerd naar de Kamercommissies I&M en EL&I én de landelijke pers.

Fase 4. De Waddenvereniging heeft in afstemming met collega organisaties besloten om te interveniëren tussen de bestuursovereenkomst tussen Rijk en regionale overheden. De inzet is om een project met natuurambitie dat op kleinere schaal laat zien wat het potentieel is van Natuurlijke Klimaatbuffers bij grootschalige projecten als de Afsluitdijk: **de Vismigratierivier**.

Kern van het project is de aanleg van een slingerende ecologische verbinding voor vis, gelokaliseerd naast de spuisluisen van Kornwerderzand. Door de grote lengte van de rivier (6 kilometer) is de overgang van zout naar zoet water geleidelijk, waardoor veel soorten trekvis van de Waddenzee naar het IJsselmeer kunnen zwemmen. Aan beide kanten is de rivier af te sluiten, zodat zout water uit de Waddenzee de zoetwatervoorraad in het IJsselmeer niet aantast. Door de afsluitbaarheid is er evenmin een risico voor de veiligheid.

3. Monitoring en uitgevoerd onderzoek

De volgende bronnen zijn gebruikt bij deze evaluatie:

- Structuurvisie Toekomst Afsluitdijk, Ministerie van Infrastructuur en Milieu, december 2011.
- Eindrapportage strategische klimaatbuffer Afsluitdijk als Natuurlijke Klimaatbuffer.

Vismigratierivier. Artist Impression, Dienst Landelijk Gebied

4. Beïnvloedingsmiddelen en effecten

Structuurvisie Toekomst Afsluitdijk

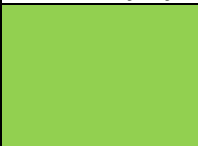

Lobby inspanning	Inzet	Resultaat
Inbreng in de Rijksstructuurvisie (‘Structuurvisie Toekomst Afsluitdijk’)	De keuze voor een overslagbestendige dijk in plaats van klassieke dijkversterking.	Er is gekozen voor een overslagbestendige dijk (no regret maatregel), een variant waarbij water over de dijk kan slaan, bij zeer uitzonderlijke stormen. Dus in plaats van traditionele dijkversterking door verhogen en verbreden wordt de dijk overslagbestendig gemaakt.
	Veiligheid waarborgen met behulp van natuurlijke processen.	Geen concrete maatregelen. Mogelijk ruimte voor natuurlijke processen in de toekomst.
	Voorkomen van het nemen van grootschalige maatregelen aan de kant van de Waddenzee, waardoor waardevol habitat verloren gaat.	Deze grootschalige plannen zijn door natuurorganisaties en wetenschappers getoetst en als onhaalbaar of onwenselijk aangemerkt.
	Het nemen van maatregelen aan de IJsselmeerzijde om de harde grens tussen het zoete IJsselmeer en de zoute Wadden te verzachten en de beperkte natuurwaarde aan de IJsselmeerkant te verhogen.	Deze inzet is duidelijk terug te vinden in de natuurambitie. Helaas niet in concrete maatregelen maar wel is er in de toekomst ruimte gecreëerd voor activiteiten op dit gebied.
	Zorg voor betere mogelijkheden voor vismigratie.	Aan het eind van 2011 is hard gewerkt door de Waddenvereniging en het VBIJ aan de ideeën voor een vismigratierivier . De vismigratierivier maakt deel uit van het programma De Nieuwe Afsluitdijk. Daarmee is het een directe vertaling van de ambitie Natuur uit de Ambitieagenda Afsluitdijk. Het rapport is een goede stap richting de realisatie van de ambitie Natuur.

Zorg altijd voor minder schade van grote zoetwaterbellen naar de Waddenzee.	Het is nog onduidelijk of er een extra spuumiddel komt in de Afsluitdijk of dat er gepompt gaat worden. In het laatste geval zijn er zeker mogelijkheden om de zoetwaterstromen meer te verspreiden (namelijk niet langer afhankelijk van getij)
Behoud van de open ruimte.	Open ruimte is gewaarborgd.
Duidelijkheid over de kansen van meekoppelen van andere functies.	Meekoppelkansen op het vlak van recreatie en het opwekken van energie zijn benoemd.
Duidelijkheid over kosten-effectiviteit berekening.	Is meegenomen in de afweging om te kiezen voor een overslagbestendige dijk.

Samenvatting beïnvloeding

Toelichting:

- *Aannemelijk*: dit zijn effecten waarvan met grote zekerheid is te beargumenteren - of waarvan modellen laten zien - dat ze zullen optreden, maar die (nog) niet zijn aangetoond.
- *Bewezen*: dit zijn effecten die zijn waargenomen/gemeten.
- Een effect is *of* aannemelijk *of* bewezen. M.a.w. slechts een van deze twee vakjes moet worden ingevuld.
- Het vakje 'aannemelijk' of 'bewezen' wordt gevuld met een kleur. Daarvoor wordt de woord functie 'arcering' gebruikt (symbool is een emmertje dat wordt leeg gegoten). Gebruik de 2^e, 3^e, 4^e en 5^e standaardkleur (resp. rood, oranje, geel en lichtgroen):
  - = effect is negatief
  - = effect is positief, maar gering
  - = effect is positief en significant

Resultaten/ Effecten	Waarschijnlijk	Zeker
Lobby (via Vogelbescherming Nederland) voor het natuurvriendelijker maken van de IJsselmeer- en de Waddenzeekant van de Afsluitdijk, en het vergroten van het voedselaanbod voor schelpdieretende vogels.		
Beïnvloeding van de structuurvisie 'Toekomst Afsluitdijk' met daarbij de overslagbestendige dijk (RWS) tot gevolg		
Initiatief van een vismigratierivier is bij de lobby op gang gekomen (verzachten harde scheidslijn zout/zoet)samen met VBIJ		